30/08/2019

Η Τουρκία γιορτάζει το κάψιμο της Σμύρνης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Είχαν ήδη φύγει όλοι οι Έλληνες στρατιώτες, όταν οι ελληνικές κι αρμενικές συνοικίες της Σμύρνης παραδόθηκαν στις φλόγες. Ήταν 30 Αυγούστου 1922. Υπάρχουν πολλές μαρτυρίες που αναφέρουν Τούρκους ένστολους να κουβαλούν μπιτόνια με βενζίνη. Και για να μη γίνονται λάθη, η τουρκική διοίκηση είχε φροντίσει να αναρτηθεί η επιγραφή: «Σαχιλί ισλαμντίρ» (ισλαμικό ίδρυμα), σε κάθε τουρκικό κτίριο.

Όλα τα υπόλοιπα ήταν καταδικασμένα. Ενδεικτικά αναφέρω τη διευθύντρια της Αμερικανικής Σχολής Μ. Mills, που αναφέρει ότι είδε δεκάδες Τούρκους να μεταφέρουν δοχεία πετρελαίου και να βάζουν φωτιά σε σπίτια, όπως και τη μαρτυρία της αμερικανίδας King Birge που έβλεπε, από το αμερικανικό κολλέγιο στον Παράδεισο Σμύρνης, Τούρκους στρατιώτες να βάζουν φωτιά. Το πρωί της 31ης Αυγούστου 1922 (νέο ημερολόγιο 13 Σεπτεμβρίου), η Σμύρνη καιγόταν με εξαίρεση τα χαμόσπιτα του τουρκομαχαλά. Καίγονταν οι συνοικίες του Αγ.

Κωνσταντίνου, Αγ. Νικολάου, Αγ. Δημητρίου, Αγ. Φωτεινής, Αγ. Τρύφωνος, οι Μεγάλες Ταβέρνες, τα Μορτάκια, η Τερψιθέα, ο Ν. Κόσμος, ο Φραγκομαχαλάς, το Κεντρικό Παρθεναγωγείο, τα Σπιτάλια, ο Καινούργιος Μαχαλάς, τα Σερβετάδικα, τα Γυαλάδικα, η οδός Νοσοκομείων με τα τρία νοσοκομεία (Ολλανδικό, Ελληνικό, Καθολικό), οι Πορτάρες, ο Φασουλάς, τα Μπογιατζίδικα, τα Κογιουμτζίδικα, τα Τράσσα, τα Ταμπάχανα, τα Μαλτέζικα, η Τσικουδιά, το Κιουπετζόγλου, το Χαλεπλί.

Η πόλη ήταν πλέον βυθισμένη ολοκληρωτικά στο χάος. Το μακελειό δεν περιοριζόταν μόνο στην αρμένικη συνοικία, αλλά σε ολόκληρη την πόλη και τα προάστια, με εξαίρεση την τουρκική συνοικία. Ο Άγγλος εφημέριος Τσαρλς Ντόμπσον τόλμησε να περιδιαβεί την πόλη για να καταγράψει την κατάσταση: Έπεφταν διαρκώς τυχαίοι πυροβολισμοί στα σοκάκια, και ακολουθούσαν ουρλιαχτά και πανικόβλητα τρεχαλητά. Παντού γίνονταν λεηλασίες και βιασμοί. Υπήρχαν πτώματα στις εισόδους των σπιτιών και στα σοκάκια κάθε γειτονιάς… Μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση μια μεγάλη ομάδα από γυναίκες και μωρά όπως και ένα μικρό κορίτσι, σχεδόν γυμνό, που είχε πυροβοληθεί στο στήθος… Οι Τούρκοι λεηλατούσαν τα πάντα. Ένας άνδρας είχε πυροβοληθεί και στους δύο μηρούς, και τα ουρλιαχτά του άφηναν ασυγκίνητους τους έντρομους ανθρώπους [Μίλτον: 2008, σ. 231-2].

Στο Τεπεντζίκι σφάχτηκαν 300 γυναίκες και 66 βρέφη, ενώ στην εκκλησία της Μυρτιδιώτισσας στο Μερσινλί, βρέθηκαν στραγγαλισμένα δεκάδες κορίτσια. Στον Άγ. Στέφανο (αρμενικός ναός), οι Αρμένιοι πρόβαλαν στοιχειώδη αντίσταση και σφάχτηκαν πάνω από 5.000. Στη συνέχεια, οι Τούρκοι με επικεφαλής το διευθυντή της αστυνομίας του Κορδελιού, άρχισαν να καίνε την αρμενική συνοικία. Στη Σμύρνη αποτεφρώθηκαν όλοι οι ορθόδοξοι ναοί, 117 σχολεία, το αρχαιολογικό μουσείο, το Ομήρειο Παρθεναγωγείο, νοσοκομεία και πλήθος άλλων νεοκλασικών πανέμορφων ιδρυμάτων. Ο ορίζοντας είχε κοκκινίσει από τις φλόγες, καθώς οι Τσέτες του Νουρεντίν τροφοδοτούσαν τη φωτιά με βενζίνη και χειροβομβίδες.

Και οι πρόσφυγες συνεχίζουν να συρρέουν στην προκυμαία της Σμύρνης από τη ρημαγμένη ύπαιθρο. Υπολογίζεται ότι έχουν φθάσει πλέον τις 150.000 χιλιάδες, δεν διέθεταν κανένα απολύτως καταφύγιο και προστασία και ήταν εκτεθειμένοι στον αφηνιασμένο τουρκικό όχλο.
Ο Αμερικανός υποπλοίαρχος Νος καταγράφει τη ημερήσια αναφορά του: Αξιοθρήνητα πλάσματα. Επί δύο ημέρες έχουν λουφάξει σε μικρούς σωρούς και δεν σαλεύουν παρά μόνον όταν κάποιος από το σινάφι τους πλησιάζει μαζί με κάποιον φρουρό για να τους φέρει να πιουν νερό. Όταν έρχονται οι Τούρκοι, στα πρόσωπά τους ζωγραφίζεται κάτι χειρότερο από φόβο. Είναι κατατρομοκρατημένοι και, καθώς φοβόμουν ότι σε περίπτωση πανικού θα ακολουθούσε φυγή, έκανα όλες τις

προετοιμασίες ώστε το συρματόπλεγμα να πέσει εύκολα. Σήμερα είδα στις περιπολίες μου πάνω από εκατό νεκρούς και τέσσερις ανθρώπους να δολοφονούνται εν ψυχρώ.
Ο Αρμένιος φοιτητής Οβακίμ Ουρεγιάν, που κατάφερε να ξεφύγει από τον μητροπολιτικό ναό, περιγράφει την κατάσταση το βράδυ της Τρίτης: Χιλιάδες χριστιανοί είχαν στριμωχτεί στους τοίχους της προκυμαίας, αναζητώντας κάποιο πλεούμενο για να τους μεταφέρει σε κάποιο από τα ξένα πλοία που βρίσκονταν στον κόλπο. Η αναζήτησή τους όμως άκαρπη. Οι ψαρόβαρκες των ντόπιων βρίσκονταν σε κοντινά ελληνικά νησιά και τα ξένα σκάφη είχαν αυστηρές εντολές να μην δέχονται Έλληνες ή Αρμένιους [Μίλτον: 2008, σ. 326]. Η φυγή από τη Σμύρνη για όποιον δεν ήταν υπήκοος ξένων κρατών ήταν πλέον αδύνατη. Τα τελευταία ελληνικά πλοία είχαν αποπλεύσει πριν από τρεις ημέρες και 500.000 Έλληνες και Αρμένιοι βρέθηκαν εγκλωβισμένοι σε παγίδα θανάτου. Κάποιες υπερφορτωμένες βάρκες πλησιάζουν τα συμμαχικά πλοία, αλλά οι διαταγές ήταν ρητές: «Οι πρόσφυγες δεν επιτρέπεται να επιβιβασθούν».
Οι στριμωγμένοι στην προκυμαία, αλλόφρονες άνδρες, γυναίκες και παιδιά αναζητούσαν απεγνωσμένα τρόπο διαφυγής προς τη θάλασσα, άλλοι έπεφταν στη θάλασσα για να φθάσουν στα πλοία, κάτω από τα αδιάφορα (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων) βλέμματα των πληρωμάτων των συμμαχικών πλοίων που τηρούσαν στάση αυστηρής ουδετερότητας (όπως είχαν διαταχθεί) μπροστά στη σφαγή, ενώ καταγράφηκαν και περιπτώσεις όπου οι άνδρες των πληρωμάτων ράβδιζαν τα χέρια των Χριστιανών που ικέτευαν και προσπαθούσαν να ανεβούν στα καταστρώματα για να σωθούν.
Όσοι ήταν στοιβαγμένοι στα κτίρια που καίγονταν, έτρεχαν να βρουν σωτηρία σε άλλα κτίρια, μέχρι να πιάσουν κι αυτά φωτιά και να τρέξουν αλλόφρονες σε διάφορες κατευθύνσεις. Τα ίδια πέρασαν και άλλοτε πανέμορφα προάστια της Σμύρνης: το Κορδελιό, ο Μπουτζάς, τα Πετρωτά, ο Κουκλουτζάς, το Χαλκά Μπουνάρ, το Μερσινλί, η Καραντίνα, το Γκιόζ Τεπέ, ο Μπουρνόβας. Όλοι οι δρόμοι ήταν διάσπαρτοι με πτώματα Ελλήνων και Αρμενίων. Αντίθετα με τους δυτικούς ναύτες που πέταγαν πίσω στη θάλασσα, όσους ανέβαιναν στα πολεμικά πλοία, υπήρχαν πολλοί απλοί ξένοι πολίτες που βοήθησαν Έλληνες και Αρμένιους, τους έκρυβαν στα σπίτια τους, οργάνωναν συσσίτια για τα παιδιά και περισυνέλεγαν τους τραυματίες.

Και πολλοί από αυτούς πλήρωσαν με τη ζωή τους τη φιλανθρωπία τους. Ενδεικτικά αναφέρω τον Ιταλό πλοίαρχο του φορτηγού Μεγκ, που αντίθετα με τις εντολές του Ιταλού ναυάρχου, περισυνέλεξε 400 πρόσφυγες, χωρίς κανένα αντάλλαγμα. Μεταξύ των προσφύγων που διέσωσε ήταν οι εκδότες Γ. Υπερείδης, Γ. Αναστασιάδης και Λέαν. Κοκκινίδης. Αξίζει να αναφερθούμε και στην αμερικανική «Near East Relief», που σύμφωνα με το Χρήστο Αγγελομάτη διέσωσε χιλιάδες

ορφανά, τα οποία όταν έπεφταν στα χέρια των Τούρκων στρατιωτών τα σούβλιζαν με τις ξιφολόγχες τους.
Ο Μουσταφά Κεμάλ παρέμενε για τρίτη ημέρα στη Σμύρνη. Ο ανταποκριτής της «Daily Mail» Τζορτζ Γουόρντ Πράις ήταν ο πρώτος που κατάφερε να του πάρει την πολυπόθητη συνέντευξη. Ο Κεμάλ μίλησε επί μισή ώρα σε άπταιστα γαλλικά και το μόνο παράσημο που στόλιζε το χακί του χιτώνιο ήταν ένα χρυσό μετάλλιο. Ο δημοσιογράφος τον ρώτησε αν ο πόλεμος ενάντια στους Έλληνες είχε τελειώσει και ο Κεμάλ αποκρίθηκε: Δεν έχει μείνει τίποτε για το οποίο πρέπει να πολεμήσουμε και, ειλικρινά, επιθυμώ την ειρήνη. Δεν ήταν στις προθέσεις μου να εξαπολύσω αυτή την τελευταία επίθεση, αλλά δεν υπήρχε άλλος τρόπος να πείσω τους Έλληνες να εγκαταλείψουν τη Μικρά Ασία [Μίλτον: 2008, σ. 328].

πηγές

George Horton, Η μάστιγα της Ασίας, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 2007
Γκάιλς Μίλτον, Χαμένος Παράδεισος. Σμύρνη 1922. Η καταστροφή της μητρόπολης του μικρασιατικού Ελληνισμού,
μτφρ. Αλ. Καλοφωλιάς, Μίνωας, Αθήνα, 2008
Δημήτρης Φωτιάδης, Σαγγάριος: Εποποιία και Καταστροφή στη Μικρά Ασία,
Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, 2011
Καραμπέτ Χατζεριάν, Στη Σμύρνη το 1922. Μεταξύ πυρός, ξίφους και θαλάσσης,
μτφρ. Ν. Πρωτοπαπάς, Πατάκης, Αθήνα, 2008
Ηλίας Βενέζης, Μικρασία χαίρε, διήγησις συμβάντων, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, 1974
Ανδρονίκη Π. Χρυσάφη ιστορικός
history-pages